

Lausuntotiivistelmä tietosuoja-asetuksen täytäntöönpanotyöryhmän (TATTI) mietinnöstä ja työryhmän ehdotuksesta hallituksen esitykseksi uudeksi tietosuojalaksi

1 Johdanto

Euroopan parlamentti ja neuvosto antoivat keväällä 2016 yleisen tietosuoja-asetuksen 2016/679¹ (jäljempänä tietosuoja-asetus). Asetuksella kumotaan EU:n henkilötietodirektiivi 95/46/EY, joka on Suomessa pantu täytäntöön henkilötietolailla (523/1999). Tietosuoja-asetus tulee jäsenvaltioissa suoraan sovellettavaksi 25.5.2018. Asetus jättää jäsenvaltioiden lainsäätäjälle kansallista, asetuksen säännöksiä täsmentävää ja täydentävää liikkumavaraa.

Oikeusministeriö asetti helmikuussa 2016 työryhmän, jonka keskeisenä tehtävänä oli valmistella lainsäädäntöehdotus tietosuoja-asetuksen mahdollistaman kansallisen liikkumavaran käytöstä sekä valmistella ehdotus kansallisesta valvontaviranomaisesta. Työryhmän tehtävänä oli arvioida henkilötietolain kaltaisen yleislain tarvetta ja tehdä ehdotus mahdollisesti tarvittavasta yleislaista. Työryhmä ehdottaa mietinnössään (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 35/2017²), että henkilötietolaki kumotaan ja säädetään uusi henkilötietojen suojaa koskeva yleislaki, tietosuojalaki, jolla täsmennetään ja täydennetään yleistä tietosuoja-asetusta. Lisäksi työryhmä on ehdottanut eräitä muutoksia rikoslakiin ja sakon täytäntöönpanosta annettuun lakiin. Tietosuojalaki ja muut lainmuutokset ehdotetaan tulevan voimaan 25.5.2018.

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) 2016/679, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuoja-asetus).

² Linkki työryhmän mietintöön: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/80098>.

Työryhmä on pitänyt nykyistä henkilötietolakia lähtökohtana siinä määrin kuin se on ollut mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Työryhmä ehdottaa, että tietosuoja-asetus tulisi sovellettavaksi soveltuvin osin myös sellaiseen henkilötietojen käsittelyyn, joka ei kuulu unionin lainsäädännön soveltamisalaan ja jota jäsenvaltiot suorittavat toteuttaessaan SEU V osaston 2 luvun soveltamisalaan kuuluvaa toimintaan. Tietosuoja-asetuksen soveltamisalan laajentaminen ei koskisi tilanteita, joissa unionin lainsäädännön soveltamisalan ulkopuolelle jäävässä asiassa olisi kansallisella lailla toisin säädetty. Puolustusvoimien ja eräiden sisäministeriön toimialaan kuuluvien tahojen henkilötietojen käsittely rajautuisi siten pääosin ehdotuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Henkilötietolaissa on säädetty henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteista yksityiskohteisemmin kuin tietosuoja-asetuksessa. Työryhmä ehdottaa, että henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteita täydennettäisiin myös tietosuojalailla eräissä tilanteissa.

Tietosuoja-asetuksen mukaan henkilötietojen käsittelyn perustuessa suostumukseen ja kun kyseessä on tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoaminen suoraan lapselle, lapsen henkilötietojen käsittely on lainmukaista, jos lapsi on vähintään 16-vuotias. Jäsenvaltiot voivat lainsäädännössään kuitenkin säätää alemmasta ikärajusta, joka ei saa olla alle 13 vuotta. Työryhmä on pitänyt mahdollisena vaihtoehtoisesti sekä 13 että 15 vuoden ikärajan asettamista.

Valvontaviranomaisen osalta työryhmä on ehdottanut tietosuojavaltuutetun ja hänen toimistonsa laajentamista tietosuojavirastoksi. Työryhmä ehdottaa, että tietosuojaviraston sisäisenä päätöksentekuelimenä olisi erityinen seuraamuslautakunta tietosuojaviraston ratkaistessa merkittävimpiä seuraamusasioita eli hallinnollisten sakkojen määräämistä tai henkilötietojen käsittelyä koskevia rajoituksia tai kieltoja.

Työryhmä ehdottaa myös, että tietosuojalaissa säädettäisiin eräistä poikkeuksista tietosuoja-asetuksen säännöksiin henkilötietojen suojan ja sananvapauden ilmaisun yhteensovittamiseksi. Lisäksi työryhmä ehdottaa, että laissa säädettäisiin mahdollisuudesta poiketa eräistä tietosuoja-asetuksen säännöksistä ja poikkeamisen mahdollistavista suojatoimista käsiteltäessä henkilötietoja tieteellistä ja historiallista tutkimusta sekä tilastointia varten.

Työryhmä luovutti mietintönsä oikeusministeriölle 21.6.2017, jolloin se myös julkaistiin. Oikeusministeriö lähetti mietinnön lausunnoille Lausuntopalvelussa 30.6.2017.³ Lausunnot pyydettiin annettavaksi Lausuntopalvelun kautta 8.9.2017 mennessä. Lausuntopyyntö lähetettiin palvelun kautta 55 taholle (liite 1 Lausuntopyyntöön jakelu), minkä lisäksi pyyntö oli palvelussa julkisesti kaikkien vastattavissa. Lausunnon antoi kaikkiaan 105 tahoja, joista 40 on viranomaisia ja 65 yhteisöjä (liite 2 Lausunnonantajat). Lausunnot löytyvät ja ovat luettavissa lausuntopalvelu.fi-sivustolla.

³ Linkki lausuntopyyntöön: <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=1d738195-b96a-47b8-8a74-6ddda342da60>.

2 Yhteenveto lausunnoista

Tietosuoja-asetusta täsmentävää ja täydentävää yleislakia pidettiin yleisesti kannatettavana. Yleislaila katsottiin voitavan tarkoituksenmukaisella tavalla käyttää tietosuoja-asetuksen mahdollistamaa liikkumavaraa ja näin vähentää tarvetta erityislainsäädännölle. Suoraan sovellettavan tietosuoja-asetuksen ja asetusta täsmentävän ja täydentävän lain kokonaisuuden katsottiin kuitenkin väistämättä muodostuvan lainsoveltajan kannalta haastavaksi, minkä vuoksi korostuu tarve selkeille henkilötietojen käsittelyä ja suojaa koskeville ohjeille.

Vaikka ehdotettua tietosuoja-asetuksen soveltamisen laajentamista kansallisella lailla ja tietosuojalain laajaa soveltamisalasäännöstä pidettiin pääosin perusteltuna, toivottiin soveltamisalasäännöstä vielä selkeytettävän ja eräiltä osin täsmennettävän. Lausunnonantajat kiinnittivät lisäksi huomiota muun muassa tarpeeseen säätää henkilötietojen käsittelyperusteista ehdotettua tarkemmin sekä tarpeeseen säätää eräitä poikkeuksia rekisteröidyn oikeuksiin asetuksen 23 artiklan mahdollistamalla tavalla. Kaiken kaikkiaan lausunnoissa esitettiin lukuisia ja keskenään hyvin erilaisia lakiehdotuksia ja niiden perusteluja koskevia huomautuksia ja näkemyksiä, joista keskeisimpiä selostetaan seuraavaksi aihekokonaisuuksittain.

3 Lain soveltamisala

Soveltamisalasäännöksen asiallista sisältöä pidettiin lausunnoissa lähtökohtaisesti perusteltuna ja kannatettavana. Ratkaisun, jonka mukaan tietosuoja-asetuksen soveltamista ulotetaan sellaiseen henkilötietojen käsittelyyn, joka ei kuulu unionin lainsäädännön soveltamisalaan sekä henkilötietojen käsittelyyn, joka tapahtuisi SEU V osaston 2 jaksossa tarkoitettuun yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyen, katsottiin muun muassa lisäävän henkilötietojen käsittelyn yhdenmukaisuutta ja ennakoitavuutta sekä sääntelyn selkeyttä. Keskeistä on esimerkiksi tietosuojavaltuutetun toimiston mielestä varmistaa, ettei kansalliseen lainsäädäntöön jää sellaisia alueita, joihin ei sovellettaisi henkilötietojen suojaa koskevia säännöksiä siten kuin perustuslaki ja EU:n perusoikeuskirja edellyttävät.

Soveltamisalaa koskevan 2 §:n ehdotettua muotoilua kuitenkin kritisoitiin useassa lausunnossa, sillä sen katsottiin olevan epäselvä ja tulkinnanvarainen. Soveltamisalasäännöksen hahmottaminen edellyttää erillistä perehtymistä tietosuoja-asetuksen eri artikloihin. Luettavuutta ja ymmärrettävyyttä tulisi parantaa esimerkiksi avaamalla asetukseen tehtyjä viittauksia sekä esimerkiksi pilkkomalla pykälän toinen virke osiin. Moni lausunnonantaja lisäksi katsoi, että säännöksestä olisi poistettava ilmaisu "[...] lisäksi soveltuvin osin ja lukuun ottamatta [...]", jonka katsottiin

muodostuvan kohtuuttoman tulkinnanvaraiseksi. Tietosuojavaltuutetun toimisto ehdotti, että säännöstä voitaisiin selkeyttää siten, että se jaettaisiin kahteen eri momenttiin. Tällöin 1 momentti koskisi tietosuojalain soveltamista asetuksen soveltamisalan mukaisesti. Tietosuoja-asetuksen soveltamisalan laajentaminen taas jäisi 2 momenttiin.

Vaikka soveltamisalasäännöstä pidettiin pääosin sisällöllisesti perusteltuna, totesi sisäministeriö näkemyksensä, että tietosuoja-asetuksen ja sitä täydentävän tietosuojalain soveltamisalaa ei tulisi laajentaa kansallista turvallisuutta koskeviin toimiin. Periaatteellisesti merkittävä kysymys sen mielestä on se, että ehdotettu soveltamisalan laajentaminen rikkoo toimivallanjaon periaatteita. EU-lainsäädännön ulottaminen koskemaan toimintaa, joka ei kuulu sen soveltamisalaan, voidaan sen mukaan nähdä kielteisenä kehityksenä. Euroopan unionin perustamissopimuksessa (SEU) rajataan kansallinen turvallisuus jäsenvaltion omaan toimivaltaan, kuten myös perustamissopimuksen pohjalta säädetyssä tietosuoja-asetuksessa. Lähtökohtaisesti tätä kansalliseen toimivaltaan kuuluvaa aluetta ei tulisi saattaa takaisin osaksi suoraan sovellettavaa EU-lainsäädäntöä.

Myös puolustusministeriö pyytää oikeusministeriötä jatkovalmistelussa harkitsemaan, voisiko kansalliseen turvallisuuteen liittyvän henkilötietojen käsittelyn rajata tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain soveltamisalan ulkopuolelle yksiselitteisesti lain 2 §:ssä. Havainnollisuuden ja selkeyden vuoksi olisi toivottavaa, että lain ja tietosuoja-asetuksen tosiasialliset soveltamisalat kävisivät ilmi suoraan yleisen tietosuojalain soveltamisalasäännöksestä, eivätkä vain erityislainsäädännön kautta. Myös tietosuojavaltuutetun toimisto huomautti, että etenkin niin kutsuttu rikosasioiden tietosujadirektiivin täytäntöönpanolaki huomioon ottaen tulisi oikeusministeriössä arvioida, soveltuisiko em. täytäntöönpanolaki tiettyjen unionin lainsäädännön soveltamisalan ulkopuolelle rajautuvan henkilötietojen käsittelyn osalta tietosuoja-asetusta paremmin yleislaiksi.

Lakiehdotuksen 2 §:n sisältämää kirjausta "jollei laissa toisin säädetä" pidettiin joka tapauksessa tärkeänä muun muassa siksi, että Rajavartiolaitoksen osalta EU-lainsäädännön soveltamisalan ulkopuolelle jää kansallisen turvallisuuden lisäksi myös meripelastustoimi. Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että koska koulutuksen kuulumisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan on epäselvää, on hyvä ja tarpeellista, että asetus soveltuu tai sitä päätetään kansallisesti soveltaa myös opetukseen, koulutukseen ja varhaiskasvatukseen sekä urheiluun ja nuorisoihisiin.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia katsoi, että oikeusasiamies ja oikeuskansleri tulisi nimenomaisesti jättää tietosuoja-asetuksen soveltamisalan kansallisen laajennuksen ulkopuolelle. Eduskunnan kanslia puolestaan katsoi, ettei ehdotettua

tietosuojalakia tai tietosuoja-asetusta ole kansallisin ratkaisuin kokonaisuudessaan perusteltua ulottaa eduskunnan valtiopäivätoimintaan eikä valtiopäiväasiakirjoihin, joiden julkisuutta säännellään perustuslaissa ja eduskunnan työjärjestyksessä. Sitä vastoin tietosuojalakia olisi yksityiselämän suojan johdosta sen mukaan perusteltua soveltaa hallinnon yleislakien tavoin eduskunnan virastoissa ja laitoksissa. Myös eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia katsoo, että jatkovalmistelussa olisi tarpeen selvittää ja ottaa kantaa siihen, tulisivatko tietosuoja-asetus ja ehdotettu tietosuojalaki soveltumaan Suomen eduskuntaan ja sen virastoihin ja jos kyllä, miltä osin.

4 Käsittelyperusteet

Käsittelyn lainmukaisuus

Ehdotetun tietosuojalain 3 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan henkilötietoja saisi käsitellä, jos kysymys on henkilön asemaa, tehtäviä ja niiden hoitoa julkisyhteisöissä, elinkeinoelämässä, järjestötoiminnassa tai muussa vastaavassa toiminnassa kuvaavista tiedoista siltä osin kun käsittelyn peruste on yleisen edun mukainen ja käsittely on oikeasuhtaista sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään asti. Lausunnonantajat pitivät säännöstä lähtökohtaisesti kannatettavana. Maa- ja metsätalousministeriö kuitenkin katsoo, että käsittelyn yleisen edun mukaisuuden ja oikeasuhtaisuuden arviointi jättää säännöksen epäselväksi. Ainakin perusteluissa tulisi sen mukaan esimerkein kertoa, milloin henkilötietojen käsittely olisi kohdan mukaan sallittua.

Usea lausunnonantaja on kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että tietosuojalakiluonnoksen 3 §:n 2 kohdassa toistetaan tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohta. Yleisen edun käsitteestä annetaan perustelutekstissä esimerkkinä viranomaisten suunnittelu- ja selvitystehtävät ja tieteelliset tutkimustarkoitukset. Muun muassa sisäministeriö näkee tärkeänä, että tietosuojalaissa mahdollistetaan esitetyllä tavalla henkilötietojen käsittely esimerkiksi viranomaisten suunnittelu- ja selvitystehtävien sekä muiden yleistä etua koskevien tehtävien suorittamiseksi ja rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi.

Säännöstä kuitenkin yleisesti pidettiin liian ylimalkaisena. Lausunnonantajat katsoivat, että yleisen edun käsitettä tulisi edelleen täsmentää itse lakitekstissä ja myös sen perusteluissa. Tietosuojavaltuutetun toimisto ja opetus- ja kulttuuriministeriö huomauttavat, että jotta tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohta voi toimia käsittelyn oikeusperusteena, olisi otettava huomioon mitä tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdassa säädetään. On kiinnitettävä huomiota lisäksi siihen, että ehdotettu käsittelyn oikeusperustetta ei ole rajattu koskemaan ainoastaan julkista sektoria. Toisin kuin esimerkiksi rekisterinpitäjän tai sivullisen oikeutettu etu (6 artiklan 1 kohdan f

alakohta), kyseinen käsittelyn oikeusperuste ei edellytä intressipunnintaa rekisterinpitäjän tai sivullisen oikeutettujen etujen ja rekisteröityjen vapauksien ja oikeuksien välillä. Tämä edellyttäisi sitä, että lainsäätäjä olisi näissä tilanteissa arvioinut yleisen edun mukaisen tehtävän käsillä olon tietosuojalain 6 artiklan 3 kohdan vaatimalla tavalla.

Etenkin opetus- ja kulttuuriministeriö sekä eräät kulttuuriperintöorganisaatiot ja yliopistot katsovat, että tietosuojalain 6 artiklan 1 kohdan e alakohdan perustuvan tutkimuksen ja yleisen edun mukaisen arkistoinnin yleistä käsittelyperustetta tulee selkeyttää tietosuojalakiin otettavalla nimenomaisella säännöksellä. Selkeämpää niiden mielestä lisäksi olisi, että viranomaisen suunnittelu- ja selvitystehtävät mainittaisiin nimenomaisesti säännöksessä henkilötietolain vastaavasti.

Väestörekisterikeskus katsoo, että lainkohdan perusteluista olisi hyvä käydä ilmi, onko kyse tyhjentävästä 6 artiklan 1 kohdan e alakohdan kansallisesta implementoinnista, vai voidaanko eri sektoreilla säätää tarkemmin käsittelyn perustasta, joka pohjautuu yleiseen etuun tai julkisen vallan käyttämiseen.

Moni yksityisen sektorin edustaja painotti, että ehdotukseen hallituksen esitykseksi sisältyvä kirjaus konsernipoikkeuksesta on merkittävä. Niiden mielestä on tärkeää, että kirjaus sisällytetään myös lopulliseen tietosuojalain koskevaan hallituksen esitykseen.

Erityisiä henkilötietoryhmiä koskeva käsittely

Usea lausunnonantaja kiinnittää huomiota siihen, että esitetyn tietosuojalain erityisiä henkilötietoryhmiä koskeva sääntely on verrattain suppeaa, mikä johtaisi lisääntyvän erityislainsäädännön tarpeeseen. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön mielestä olisi perusteltua laajentaa tietosuojalain erityisiä henkilötietoryhmiä koskevaa sääntelyä vähintään sosiaali- ja terveydenhuollossa tapahtuvaan käsittelyyn.

Myös opetus- ja kulttuuriministeriö esittää vakavan huolensa ns. arkaluonteisten tietojen käsittelyoikeuden kattavasta sääntelystä ja toteaa, että ongelma koskee useita hallinnonaloja (samoin Kuntaliitto ja Nokia Oyj). Opetus- ja kulttuuriministeriön toimialalla ongelma on erityisen suuri varhaiskasvatuksen ja koulutuksen sekä urheilun piirissä. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee ratkaisuja, joissa viranomaisten arkaluonteisten tietojen käsittelystä säädetään tietosuojalaissa ja niin yleisellä tasolla kuin mahdollista. Oikeus voitaisiin sitoa julkisesta tehtävästä välittömästi johtuviin käsittelytarpeisiin. Se voitaisiin myös mahdollisesti rajata esimerkiksi merkittävään yleiseen etuun ja rekisteröidyn etuun.

Tietosuojavaltuutetun toimisto toteaa, että henkilötietolain kumoamisesta ja tietosuojasetuksen 9 artiklan vaatimista täytäntöönpanotoimenpiteistä johtuen ei kansallisesti enää ilman lainsäädäntötoimia olisi voimassa yleistä lainsäädäntöä, jonka nojalla erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja voitaisiin käsitellä henkilötietolain 12.1 §:n 5 kohtaa (käsittely, josta säädetään laissa tai joka johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä), 9 kohtaa (ammattiliittoon kuulumista koskevan tiedon käsittelyä, joka on tarpeen rekisterinpitäjän erityisten oikeuksien ja velvoitteiden noudattamiseksi työoikeuden alalla) sekä 13 kohtaa (tietosuojalautakunnan lupa) vastaaviin tarkoituksiin. Lakiehdotuksessa ei tarkemmin avata, mitä nyt ehdotetusta muutoksesta seuraa sellaisten käsittelyperusteiden osalta, jotka ovat nyt poistumassa. Tämä voisi johtaa sääntelyaukkoihin.

Ehdotetun 5 ja 6 §:n sisällyttämistä yleislakiin pidettiin pääosin perusteltuna. Tietosuojavaltuutetun toimisto kuitenkin huomauttaa, että tietosuojasetuksen 9 artiklan 2 kohdan b ja g alakohdassa edellytetään, että laissa säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen turvaamiseksi. Lainsäätäjän on pystyttävä osoittamaan, mitkä nimenomaiset säännökset suojaavat rekisteröityä, eikä pelkkä erityissääntelyn olemassaolo vielä sellaisenaan täytä tietosuojasetuksen vaatimuksia. Nyt ehdotetun säännöksen perusteluissa on mainittu lukuisia erityislakeja, mutta ehdotuksessa ei olla osoitettu, mitkä kyseisten lakien säännöksistä ovat sellaisia, joita voidaan tosiasiallisesti pitää tietosuojasetuksen mukaisina suojasäännöksinä. Näin ollen pelkästään säännös, jossa oikeutetaan henkilötietojen käsittelyä, ei sen mielestä vielä ole tietosuojasetuksessa tarkoitettu riittävä tai tehokas suojatoimenpide kun otetaan huomioon kaikki tietosuojaperiaatteet ja tietosuojasetuksen sääntely kokonaisuudessaan.

5 Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamiseen lapselle sovellettava ikäraja

Työryhmän mietinnössä esittämän kannan mukaan tietosuojasetuksen 8 artiklassa tarkoitettu lapsen ikäraja voisi olla joko 13 tai 15 vuotta. Työryhmän mielestä olisi kuitenkin toivottavaa, että ikäraja olisi mahdollisimman yhdenmukainen EU:ssa ja erityisesti Pohjoismaissa. Valtaosa lausunnonantajista piti niin ikään perusteltuna huomioida etenkin muissa Pohjoismaissa omaksutut ratkaisut ikärajan osalta ja piti toivottavana sitä, että ikäraja olisi EU:ssa mahdollisuuksien mukaan yhtenäinen. Toisaalta lausunnoissa tuotiin esiin, että sääntelyratkaisut tältä osin eivät todennäköisesti tule olemaan samoja jäsenvaltioiden keskuudessa. Muutamissa lausunnoissa mainittiin, että muut Pohjoismaat vaikuttavat päätyvän 13 vuoden ikärajaan.

Lausunnonantajien näkemykset jakautuivat erityisesti työryhmänkin ehdottamien 13 ja 15 vuoden ikärajan kesken. Matalin mahdollinen ikäraja eli 13 vuotta sai kuitenkin eniten kannatusta (liikenne- ja viestintäministeriö, Teknologiateollisuus ry, Lastensuojelun Keskusliitto, Effi ry, Kirkkohallitus, EHYT ry, Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Asiakkuusmarkkinointiliitto, Suomen Tilaaavastuu Oy, Kansallinen audiovisuaalinen instituutti KAVI, Pelastakaa Lapset ry, Allianssi ry, Akava, Suomen Lakimiesliitto, FiCom, Kansalliskirjasto, Oikeuskanslerinvirasto, Nokia Oyj, opetus- ja kulttuuriministeriö). Lapsen oikeuksia ajavat järjestöt kannattivat matalinta mahdollista ikärajaa. Sen sijaan lapsiasiavaltuutettu ei ottanut kantaa mihinkään tiettyyn ikärajaan, mutta katsoi, että asetuksessa säädetty oletusikäraja 16 vuotta näyttäytyy melko korkeana. Siten lapsiasiavaltuutetun mukaan tulisi arvioida kansallisen alemman ikärajan säätämistä, joka voisi olla lähempänä 13 vuotta kuin 16 vuotta.

Matalan ikärajan puolesta esitetyissä perusteluissa viitattiin mietinnössä esitettyyn. Lausunnoissa korostettiin, että käytännössä paljon nuoremmatkin kuin 13-vuotiaat ovat jo itsenäisesti mukana esimerkiksi sosiaalisen median palveluissa sekä pikaviestintäpalveluissa, eikä vanhempien suostumuksen edellyttäminen teini-ikäisten tietoyhteiskunnan palveluiden käytöltä olisi realistista tai käytännöllistä. Toisaalta painotettiin sitä, että tietosuojasetuksen toimeenpano on tasapainoilua lapsen suojelun ja osallistumisoikeuden välillä. Lausunnoissa tuotiin esiin huoli siitä, että mikäli huoltajien lupaa koskeva ikäraja asetetaan korkealle, voisi se vaikuttaa kielteisesti lasten ja nuorten yksityisyyteen ja osallistumisen oikeuteen. Osallisuus digitaalisessa kulttuurissa on lapsille ja nuorille merkittävä osa arkea, ilmaisua ja oppimista sekä vertaissuhteiden muodostumista.

Myös 15 vuoden ikäraja sai laajaa kannatusta. Mainittua ikärajaa kannattivat Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, ulkoministeriö, Kansaneläkelaitos, Kansallisarkisto, Trafi, Keskuskauppakamari, Itä-Suomen yliopisto, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, sisäministeriö, Oikeusrekisterikeskus, Jyväskylän yliopisto, Suomen Asiakastieto Oy, Viestintävirasto, Suomen Journalistiliitto, OP Ryhmä ja Helsingin kaupunki. Ikäraja sai kannatusta mietinnössäkin esitetyn mukaisesti siksi, että useassa muussakin kansallisessa säännöksessä ikärajana on 15 vuotta. Esimerkiksi hallintolain 14 §:n mukaan 15 vuotta täyttäneellä alaikäisellä ja hänen huoltajallaan tai muulla laillisella edustajallaan on kummallakin oikeus erikseen käyttää puhevaltaa asiassa, joka koskee alaikäisen henkilöä taikka henkilökohtaista etua tai oikeutta. Myös esimerkiksi rikoslain 3 luvun 4 §:n mukaan rangaistusvastuun edellytyksenä on, että tekijä on teon hetkellä täyttänyt viisitoista vuotta ja on syyntakeinen. Viisitoista vuotta täyttänyt saa myös nuorista työntekijöistä annetun lain nojalla tehdä itse työsopimuksen.

Lausunnoissa mainittiin, että tietoyhteiskuntakaaren (917/2017) 162 §:n mukaan sijaintitietojen käsittelyyn liittyvää suostumusta, kieltoa ja tiedonsaantioikeutta koskevassa asiassa juuri alle 15-vuotiasta edustaa myös hänen huoltajansa. Tästä huolimatta liikenne- ja viestintäministeriö katsoo, että tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen ikärajan arvioinnissa tulisi ottaa huomioon nuorten viestintätapojen kehittyminen, minkä vuoksi ikäraja voisi olla 13 vuotta. Lisäksi lausunnoissa tuotiin esiin se, että kansallisessa lainsäädännössä on omaksuttu paikoitellen myös muita ikärajoja kuin 15 vuotta.

Korkeinta mahdollista 16 vuoden ikärajaa kannatti ainoastaan yksi lausunnonantaja (Musiikkiarkisto). Niin ikään mahdollinen 14 vuoden ikäraja ei saanut lainkaan kannatusta. Sosiaali- ja terveysministeriö ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos toivoivat arvioitavan, voitaisiinko erilaisiin tietoyhteiskunnan palveluihin asettaa erilaisia ikärajoja.

Sekä valtiovarainministeriön että Itä-Suomen yliopiston mukaan ehdotettu säännös kuuluisi asiayhteytensä perusteella tietosuojalain sijaan paremmin tietoyhteiskuntakaareen. Valtiovarainministeriö kritisoi lisäksi säännösehdoituksessa käytettyä ilmaisua ”vanhempainvastuunkantaja”, jota ei tunneta kansallisessa lainsäädännössä ja jota ei siten tulisi käyttää.

6 Valvontaviranomainen

Tietosuojavirasto

Valtiovarainministeriö kritisoi lausunnossaan tietosuojavaltuutetun toimiston nimen muuttamista tietosuojavirastoksi. Sen mukaan tietosuojavaltuutetun toimisto kuvaa nimenä toimintayksikön organisatorista asemaa paremmin kuin ehdotettu tietosuojavirasto, sillä virastonimitystä tulisi käyttää ainoastaan kirjanpitoyksikkönä toimivasta tulosohjattusta virastosta, jollaista ei ole ehdotettu. Valtiovarainministeriö korostaa, että tietosuojavaltuutettu toimistoinen on tyypillinen niin sanottu tulosohjattu virasto, joka toimii organisatorisesti oikeusministeriön yhteydessä.

Hallinnollisen seuraamusmaksun määrääminen

Suomen Asianajajaliitto, FiCom ja eräät yksityisen sektorin lausunnotajat (esim. Nets Oy ja Nokia Oyj) pitivät kokonaisuudessaan kestävämmänä sitä, että määrältään poikkeuksellisen korkeat hallinnolliset seuraamusmaksut tulisivat ensiasteessa tuomioistuinten sijaan tietosuojaviraston yhteyteen perustettavan seuraamuslautakunnan määrättäviksi.

Nämä lausunnonantajat korostivat, että esimerkiksi kilpailuoikeudellisissa asioissa Suomessa on jo pitkään ollut käytössä seuraamusmaksujärjestelmä. Käytännössä markkinaoikeus määrää seuraamusmaksun kilpailuviranomaisen esityksestä. Kilpailuviranomaisella ei siten ole toimivaltaa tehdä yksipuolisia oikeudellisesti sitovia päätöksiä seuraamusmaksujen määräämisestä. Ehdotetun tietosuojaviraston alaisuudessa toimivan seuraamuslautakunnan rooli ei välttämättä muodostuisi kilpailuoikeudellisesta sanktiomenettelystä poiketen riittävän itsenäiseksi ja puolueettomaksi.

Seuraamuslautakunta

Ehdotetun seuraamuslautakunnan perustamiseen tietosuojaviraston yhteyteen suhtauduttiin pääosin myönteisesti. Mikäli tietosuojaviranomainen jatkossa määrää hallinnollisen sakon, pitivät esimerkiksi Elinkeinoelämän keskusliitto EK ja Teknologiateollisuus ry perusteltuna, että hallinnollisen seuraamusmaksun määräämisestä sekä käsittelyn rajoituksista ja kielloista päättäisi viranomaisessa ehdotetulla tietosuojalailla perustettavaksi esitetty kollegiaalisesti asioista päättävä seuraamuslautakunta. Tällaisilla päätöksillä on merkittäviä vaikutuksia rekisterinpitäjille ja henkilötietojen käsittelijöille.

Seuraamuslautakunnan jäsenten kelpoisuusvaatimusten osalta tietosuojavaltuutetun toimisto kommentoi, että tietosuoja-osaajia ja asiantuntijoita löytyy eri koulutustaustan omaavista ihmisistä. Ehdotetut rajaukset saattavat sen näkemyksen mukaan seuraamuslautakunnan osalta johtaa tilanteeseen, jossa tietosuoja-asiantuntemukseltaan paras kandidaatti rajautuu ulos koulutustaustansa vuoksi. Riittävää olisi, että seuraamuslautakunnan puheenjohtajalla ja varapuheenjohtaja on oikeustieteellinen tutkinto. Myös esimerkiksi Nokia Oyj ja Elinkeinoelämän keskusliitto EK katsovat, että pelkkä oikeustieteellinen tausta ja vahva tietosuoja-asioiden osaaminen eivät välttämättä ole riittäviä ominaisuuksia.

Nimittäminen

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö kannatti työryhmän ehdotusta, jonka mukaan valtioneuvosto nimittäisi tietosuojavaltuutetun ja apulaistietosuojavaltuutetun. Effi ry kuitenkin oli toista mieltä katsoen, että tietosuojavaltuutetun, apulaistietosuojavaltuutetun ja seuraamuslautakunnan tulisi olla riippumattomia poliittisista suhdanteista. Riippumattomuuden varmistamiseksi olisi sen mukaan suotavaa, että nimittämisessä olisi mukana jokin muukin taho kuin valtioneuvosto. Tietosuojavaltuutetun ja apulaistietosuojavaltuutetun nimittävä taho voisi olla myös eduskunta samaan tapaan kuin eduskunnan oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiehen kohdalla.

Muuta

Muun muassa Väestörekisterikeskus, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, sisäministeriö, Helsingin kaupunki, Kuntaliitto ja työ- ja elinkeinoministeriö painottivat lausunnoissaan valvontaviranomaisen riittävien resurssien tärkeyttä. Valvontaviranomaisella tulee olla riittävät resurssit rekisterinpitäjien ja käsittelijöiden neuvomiseen, ohjaamiseen ja valvontaan, jotta tulkintakäytäntö olisi mahdollisimman yhtenäinen ja asetuksen soveltajilla olisi mahdollista saada asiantuntevaa tukea.

Lausunnoissa tuotiin esiin se, että tietosuoja-asetuksen myötä myös tietosuojaviranomaisen rooli ja tehtävät muuttuvat Suomessa merkittävästi. Esimerkiksi Elinkeinoelämän keskusliitto EK korosti sen tärkeyttä, että yritykset voivat myös jatkossa mahdollista kehittää omia henkilötietojen suojan mallejaan viranomaisen myötävaikutuksella, saaden lisäarvoa yhteistyöstä viranomaisen kanssa.

7 Oikeusturva

Muutoksenhaku

Korkein hallinto-oikeus pitää perusteltuna, että lakiehdotuksen muutoksenhakua koskeva 22 § sisältää vastaavan valituslupasäännöksen kuin nykyinen henkilötietolaki. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia toteaa, että ehdotetusta lakitekstistä ei kuitenkaan suoraan ilmene, että seuraamuslautakunnan päätökset ovat tietosuojaviraston päätöksiä, joihin saa hakea muutosta. Myös valtiovarainministeriön mielestä ehdotetun 22 §:n perusteella jää epäselväksi, missä tilanteessa ja mistä päätöksestä voi hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Pykälässä menevät sekaisin tietosuojavaltuutetun esitys seuraamuslautakunnalle, tietosuojavaltuutetun päätökset ja tietosuojaviraston päätökset. Säännöstä tulisi siten vielä selkeyttää.

Suullinen käsittely seuraamuslautakunnassa

Ehdotettua suullista käsittelyä seuraamuslautakunnassa pidettiin lähtökohtaisesti tarpeellisena (Suomen yrittäjät, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Suomen Journalistiliitto, Helsingin kaupunki, Nokia Oyj, OP Ryhmä, STTK, Teknologiateollisuus ry, ulkoministeriö, Kansaneläkelaitos, Kirkkohallitus, Finnet-liitto, Asiakkuusmarkkinointiliitto, Museovirasto, Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos, Open Knowledge Finland, työ- ja elinkeinoministeriö, Kansalliskirjasto).

Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n mielestä oikeus tulla kuulluksi on keskeinen oikeusturvan tae. Sen mielestä jatkovalmistelun aikana on tarpeen selkeyttää, että asianosaisia on lautakunnan käsittelyn aikana aina kuultava, tarvittaessa myös suullisesti. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia huomauttaa, että tietosuoja-asetuksen mukaiset hallinnolliset sakot ovat ankaruustasoltaan täysin eri mittaluokassa kuin mikä on ollut suomalaisen oikeusjärjestyksen perinne. Tästä syystä sekin pitää tärkeänä, että hallinnollisen sakon määräämistä koskevat asiat käsitellään jo seuraamuslautakunnassa mahdollisimman perusteellisesti ja siten kannattaa ehdotusta suullisesta käsittelystä.

Korkein hallinto-oikeus korostaa, että seuraamuslautakunnassa mahdollisesti toimitettava suullinen käsittely ei voi korvata tuomioistuimessa toimitettavaa suullista käsittelyä. Se huomauttaa myös, että saman asian yhtäaikainen käsittely seuraamuslautakunnassa ja hallinto-oikeudessa voi osoittautua ongelmalliseksi. Valtiovarainministeriö puolestaan toteaa, että ehdotetusta 15 ja 16 §:stä ei käy riittäväällä tavalla ilmi, noudatetaanko seuraamuslautakunnassa kaikilta osin hallintolainkäyttölakia vai sovelletaanko muuhun kuin suulliseen käsittelyyn hallintolakia.

Käsittelyn viivästyminen

Suurimmalla osalla lausunnonantajista ei ollut ehdotettuun käsittelyn viivästyminen tietosuojavirastossa koskevaan 23 §:ään kommentoitavaa. Kansaneläkelaitos, Kirkkohallitus, ulkoministeriö ja Kansalliskirjasto ilmoittivat kannattavansa ehdotettua säännöstä ja katsoivat, että säännös toimii osaltaan rekisteröidyn oikeusturvan takeena.

Helsingin hallinto-oikeus taas katsoi, ettei ehdotettua sääntelyä tarvita ja että siitä tulisi luopua. Vaikka tämän tyyppistä sääntelyä löytyykin Keski-Euroopasta, Suomessa tehokkaiden oikeussuojakeinojen voidaan todellisuudessa katsoa selkeämmin täyttyvän kantelumahdollisuudella laillisuusvalvojille eli oikeuskanslerille ja eduskunnan oikeusasiamiehelle yhdistettynä rikosoikeudelliseen ja vahingonkorvausoikeudelliseen vastuuseen. Tietosuojaviraston mahdollisesta passiivisuudesta johtuvia ongelmia ei siten tulisi siirtää hallinto-oikeuksien ratkaistaviksi. Myös korkein hallinto-oikeus toteaa, että ehdotettua viivästysvalitusta vastaavaa elementtiä ei ole voimassa olevissa hallintolainkäyttöä koskevissa säännöksissä. Sen mukaan olisi selvitettävä, voidaanko asetuksen vaatimukset tältä osin järjestää muutoin kuin viivästysvalituksen hallinto-oikeudelle tekemällä, eikä se pidä perusteltuna tällaisen säännöksen lisäämistä yksittäiseen sektorilakiin.

Maa- ja metsätalousministeriö totesi näkemyksensä, että säännöksessä tulisi käyttää termiä ”hallintokantelu” siitä huolimatta, että tietosuoja-asetuksen 77 artiklassa viitataan oikeuteen tehdä valitus valvontaviranomaiselle. Valitus-sana on sen mielestä harhaanjohtava, koska tietosuojavirasto hoitaa nämä ”valitukset” kuten kantelut ja asioiden käsittelyyn sovelletaan hallintolakia.

8 Seuraamusjärjestelmä

Hallinnolliset seuraamukset

Oikeusministeriö pyysi lausunnotajia ottamaan kantaa siihen, tulisiko tietosuoja-asetuksen 83 artiklan mukaisia hallinnollisia sakkoja voida kohdistaa myös viranomaisiin ja julkishallinnon elimiin. Kannanotot puolesta ja vastaan jakaantuivat voimakkaasti, mutta enemmistö kuitenkin katsoi, ettei hallinnollisten seuraamusmaksujen ulottaminen viranomaisiin ole perusteltua.

Tietosuoja-asetuksen 83 artiklan 7 kohdan mahdollistaman liikkumavaran täysimääräistä käyttämistä kannattivat valtiovarainministeriö, sisäministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, Elintarviketurvallisuusvirasto Evira, Itä-Suomen yliopisto, Tekes, Oikeuskanslerinvirasto, Jyväskylän yliopisto, Kuopion museokeskus, liikenne- ja viestintäministeriö, Patentti- ja rekisterihallitus, Suomen Kuntaliitto, Kansalliskirjasto, Maaseutuvirasto, Nets Oy, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Oikeusrekisterikeskus, Suomen yliopistokirjastojen neuvosto, Kansallisarkisto, CSC-Tieteen tietotekniikan keskus Oy, Museovirasto, Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi, Väestörekisterikeskus, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Eduskunnan kanslia ja Kirkkohallitus.

Liikkumavaran käyttöä puoltaneissa lausunnoissa vedottiin pitkälti mietinnössä esitettyihin perusteluihin. Nykyistä seuraamusjärjestelmää pidettiin pääosin riittävänä, ja todettiin, että viranomaistoiminnan lainmukaisuutta valvotaan eri hallinnonaloilla ja viime kädessä ylimpien laillisuusvalvojien toimesta. Lausunnoissa korostettiin, että tietosuoja-asetus ei muutoinkaan aseta viranomaistoimintaa kaikilta osin samaan asemaan kuin yksityissektoria.

Mahdollisuutta määrätä hallinnollisia sakkoja viranomaisille sen sijaan kannattivat Suomen Yrittäjät ry, Effi ry, Teknologiateollisuus ry, Akava ry, Suomen Lääkäriliitto - Finlands Läkarförbund, Nokia Oyj, Hämeenlinnan hallinto-oikeus, tietosuojavaikuttetun toimisto, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry, Suomen Asiakastieto Oy, Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry, OP Ryhmä, Alma Media Oyj, Suomen Journalistiliitto ry ja ulkoministeriö. Nämä lausunnotajat painottivat ennen kaikkea yhdenvertaisuutta yksityisen ja julkisen sektorin välillä, ja

katsoivat, että myös julkishallinnollisilla tahoilla on oltava riittävät kannustimet parantaa tietoturvaa ja tietosuojan tasoa.

Lisäksi lausunnoissa katsottiin, että yksittäisellä virkamiehellä ei useinkaan ole tosi asiassa mahdollisuutta vaikuttaa siihen, miten henkilötietoja kokonaisuudessaan käsitellään viranomaisessa. Vastuun kohdistaminen rikosoikeudellisella virkavastuulla yksittäiseen virkamieheen ei näin ollen ole oikeasuhtaista ja tehokasta. Sanktiointia tulisikin liikkumavaran käyttöä vastustaneiden tahojen mielestä arvioida muun muassa rekisteröidyn oikeussuojan, kilpailuneutraliteetin sekä seuraamusten oikeasuhtaisuuden näkökulmasta.

Kansaneläkelaitos, Työeläkevakuuttajat TELA ry, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry katsoivat, että myös viranomaisiin tulisi voida kohdistaa 83 artiklan mukaisia sakkoja, mutta että sakkojen enimmäismäärää tulisi madaltaa niiden osalta. Sisäministeriö ehdotti toissijaisesti, että hallinnollinen seuraamusmaksu voisi olla virkamiestä koskevaa virkavastuuta täydentävä seuraamus, joka voitaisiin määrätä viranomaiselle vain, jos muita seuraamuksia ei voida pitää asiassa riittävinä. Oikeusrekisterikeskus totesi, että yksi vaihtoehto voisi olla mietinnössä ehdotetun tietosuojarikoksen tunnusmerkistön laajentaminen niin, että myös rikoslain 9 luvun mukainen oikeushenkilön rangaistusvastuu voisi tulla sovellettavaksi.

Useampi lausunnonantaja totesi, että terminä ”hallinnollinen sakko” on harhaanjohtava, eikä sovi suomalaiseen oikeudelliseen viitekehykseen. Esimerkiksi Lakimiesliiton mielestä ”hallinnollinen seuraamusmaksu” tai ”laiminlyöntimaksu” olisi terminä kuvaavampi ja kansalliseen järjestelmään sopivampi.

Maa- ja metsätalousministeriö ilmoitti vastustavansa tietosuojalakiluonnoksen 26 §:ssä ehdotettua säännöstä, jossa hallinnollisen sakon käyttöä on laajennettu asetuksen 10 artiklan rikkomiseen.

Oikeusrekisterikeskus huomautti, että oikeusministeriö on asettanut työryhmän valmistelemaan rangaistusluonteisia hallinnollisia seuraamuksia koskevaa yleistä lainsäädäntöä. Oikeusrekisterikeskus esittää lausunnossaan, että ehdotettua hallinnollista sakkoa koskeva sääntely tulisi vastaisuudessa yhdenmukaistaa muita rangaistusluonteisia hallinnollisia seuraamuksia koskevan sääntelyn kanssa.

Oikeusrekisterikeskuksen mielestä estettä ei ole sille, että se huolehtisi myös tietosuoja-asetuksessa tarkoitetun hallinnollisen sakon täytäntöönpanosta edellyttäen, että sille osoitetaan tehtävän suorittamiseksi tarvittavat henkilöstö- ja muut resurssit. Se huomauttaa myös, että sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n 1 momenttiin

on jo lisätty 11 kohta, joten hallinnollista sakkoa koskeva kohta olisi senhetkisen tiedon mukaan 12 kohta.

Rikoslain ehdotetut muutokset

Työryhmä on ehdottanut, että rikoslain 38 luvun 9 §:ää muutettaisiin korvaamalla henkilörekisteririkos uudella tietosuojarikoksella. Valtaosalla lausunnonantajista ei ollut lausuttavaa rikoslakiin ehdotettujen muutosten osalta.

Kansalliskirjaston mielestä esitetty lähestymistapa, jonka mukaan rikosoikeudellisen vastuu tulisi kyseeseen vain tilanteissa, joissa lainvastainen henkilötietojen käsittely ei olisi asetuksen nojalla hallinnollisten sakkojen piirissä, on kannatettava. Sisäministeriön ja ulkoministeriön näkemyksen mukaan rikoslain 38 luvun 9 §:ään ehdotetut muutokset ovat perusteltuja. Sisäministeriö toteaa lausunnossaan, että henkilörekisteririkosten lukumäärä nykyisellään on ollut alhainen. Tutkittavana olleissa henkilörekisteririkoksissa on korostuneesti ollut kysymys urkintatapauksista, jotka mainitaan myös mietinnön perusteluissa. Tämänhetkisen arvion mukaan tietosuojarikoksen kriminalisointi ei sisäministeriön arvion mukaan tulisi lisäämään käsiteltyjen rikosten määrää poliisissa.

Muutama lausunnonantaja piti ehdotettua rikoslain 38 luvun 9 §:n muotoilua kuitenkin epäselvänä. Effi ry:n mielestä pykälä tulisi lain jatkovalmistelussa muotoilla kokonaan uudestaan siten, että siinä konkreettisesti yksilöidään ne teot, jotka tekemällä tai laiminlyömällä voi syyllistyä kyseiseen rikokseen. Itä-Suomen yliopiston mukaan tunnusmerkistön sisältämä käsite ”yksityisyyden suoja” on epäselvä, jolloin sitä ei tulisi laittaa teon tunnusmerkistöön vaikuttavaksi tekijäksi. Käsite on sen mukaan myös ennakoitavuuden kannalta ongelmallinen.

Itä-Suomen yliopisto ja valtiovarainministeriö kiinnittävät huomiota siihen, että henkilötietojen urkintatapaukset ilmenevät useinkin vasta kuukausien tai vuosien päästä teosta, jolloin henkilörekisteririkos tai ehdotettu tietosuojarikos vanhentuu ennen kuin syyte saadaan nostettua. Niiden mielestä tietosuojarikoksesta tulisikin seurata yhteismitallinen rangaistus virkavelvollisuuden rikkomista koskevan rangaistussäännöksen kanssa.

Tietosuojavaltuutetun toimiston mukaan nykyisistä tunnusmerkistöistä tulisi selvyiden vuoksi erottaa toisistaan rekisterinpitäjä- ja käyttäjärikokset. Käyttäjärikoksilla tarkoitettaisiin sinänsä laillisen tietojärjestelmän luvallisen käyttäjän oikeudetonta käsittelyä, jolla käyttäjä ylittää rekisterinpitäjän antamaan käyttöoikeuteen perustuvat oikeutensa (esim. urkintatapaukset). Sen sijaan niin sanotuissa rekisterinpitäjärikoksissa

olennaista olisi laittomaan henkilötietojen käsittelyyn ryhtymisen rangaistavuus, jolloin nykyisestä henkilörekisteririkoksen tunnusmerkistöstä säilyisi viittaukset laillisiin käsittelyperusteisiin, jotka tulisi korvata asetuksen vastaavilla säännöksillä. Näiltä osin voisi myös tulla kyseeseen kvalifioitu tekotapa, jos esimerkiksi erityisiä tietoryhmiä koskevien tietojen käsittely tapahtuisi henkilöiden vainoamisen tai syrjimisen tarkoituksissa.

Kuluttajaliitto suhtautuu kielteisesti ehdotettuun tietosuojarikosta koskevaan rikosoikeudellisen vastuun supistamiseen etenkin tahallisen tekemuodon osalta. Kuluttajaliitto katsoo, että nykyisenkaltainen yksittäiseen henkilöön kohdistuva rikosoikeudellinen vastuu on perusteltua säilyttää rekisterinpitäjään kohdistuvan hallinnollisen sakan rinnalla ainakin tahallisten rikosten osalta. Henkilörekistereitä koskevat päätökset tekevät viime kädessä yksittäiset henkilöt, joten heihin henkilökohtaisesti kohdistuva rangaistusuhka ehkäisisi tahallista lain rikkomista.

9 Sananvapaus

Työryhmän ehdotukseen henkilötietojen suojan ja sananvapauden yhteensovittamisesta (27 §) suhtauduttiin pääosin myönteisesti niin mediatalojen kuin esimerkiksi Suomen Journalistiliiton ja Teknologiateollisuus ry:nkin puolesta. Elinkeinoelämän keskusliitto EK ja Alma Media Oyj katsoivat, että ehdotettu säännös turvaa asianmukaisesti sananvapauden ja tiedonvälityksen vapauden, ja ne kannattivat ehdotettuja poikkeuksia journalistisen, akateemisen, taiteellisen tai kirjallisen ilmaisun tarkoitusten turvaamiseksi. Pyrkimystä nykytilan säilyttämiseen ja kattavien journalismia koskevien poikkeuksien säätämiseen pidettiin hyvänä lähtökohtana tietosuoja-asetuksen kansallista liikkumavaraa koskevalle lainsäädännölle (Sanoma Media Finland Oy, Yleisradio, Suomen Journalistiliitto, Teknologiateollisuus ry).

Viestintävirasto pitää hyvänä, että mietinnössä on painotettu tietoturvelvoitteiden tärkeyttä, eikä sen mielestä niitä koskevista rekisterinpitäjän velvoitteista tulisi lähtökohtaisesti säätää poikkeuksia.

Sanoma Media Finland Oy kuitenkin katsoi, että poikkeuksia tulisi laajentaa koskemaan selvästi myös artikloihin 5, 6, 20, 22, 27, 30 ja 34. Suomen Journalistiliitto sen sijaan katsoo, että 30 artiklan lisäksi myös 37 ja 38 artiklaan tulisi säätää kansalliset poikkeukset. Myös Yleisradio katsoo, että tietosuoja-asetuksen 30 artiklan velvollisuus laatia seloste journalistisessa tarkoituksessa tapahtuvasta henkilötietojen käsittelystä voi vaarantaa sananvapauden toteutumisen, ja että nykytason säilyttämiseksi 30 artiklasta tulisi säätää poikkeus. Lisäksi tietosuoja-asetuksen 34 artiklan 4 kohdan velvollisuudesta ilmoittaa tietoturvaloukkauksesta valvontaviranomaisen vaatimuksesta tulisi Yleisradion mukaan säätää poikkeus.

Laajempia poikkeuksia perusteltiin etenkin sillä, että sanan- tai tiedonvälityksen vapaus ei Suomessa saisi kaventua eikä sääntely saisi johtaa hallinnollisen taakan kasvuun (esim. uusiin viranomaisprosesseihin). Lisäksi lausunnoissa tuotiin esiin, että Suomessa on kattava ja toimiva toimituksellisen työn itsesääntelyjärjestelmä. Yleisradio lisäksi huomauttaa, että 27 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu, että tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan e alakohdan mukaisista säilytyksen rajoittamisen periaatteista säädetään poikkeus. Poikkeus ei kuitenkaan sisälly tietosuojalakehdotuksen 27 §:ssä mainittuihin poikkeuksiin, ja kohta tulisikin lisätä 27 §:n 1 momentin poikkeusluetteloon.

Ehdotetussa 27 §:ssä käytettyä ilmaisua ”soveltuvin osin” ei pidetty onnistuneena, sillä sen katsottiin lisäävän oikeudellista epävarmuutta ja keinoja vaikuttaa toimitukselliseen työhön. Merkittäviä muutoksia olisivat esimerkiksi osoitusvelvollisuus ja käsittelyn laillisuus. Lukuisten pykäläviittausten johdosta säännöksestä tulee eräiden lausunnonantajien mielestä vaikealukuinen. Lausunnoissa toivottiin, että vähintään lain esitöissä selkiytettäisiin erityisesti ”akateemisen ja taiteellisen ilmaisun tarkoituksen” sisältöä. Esitetty muotoilu jättäisi avoimeksi, millä tavoin lainkohtaa sovellettaisiin esimerkiksi museoiden, kirjastojen ja arkistojen toimintaan.

Effi ry huomauttaa, että on enenevässä määrin haastavaa määritellä ”journalistiset, akateemiset, taiteelliset ja kirjalliset” tarkoitukset. Ihmiset julkaisevat, ilmaisevat itseään ja tuovat esiin mielipiteitään verkossa ja täten usein suurelle yleisölle. Säännös jättää epäselväksi sen, missä määrin se kattaa esimerkiksi bloggaajat, verkkoaktivistit ja digitaalisesti itse julkaisevat kirjoittajat ja taiteilijat. Se korostaa, että muidenkin kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kuin varsinaisten mediatalojen ja tiedeinstituutioiden pitää pystyä harjoittamaan esimerkiksi selvitystyötä ja tutkivaa journalismia. Myös Yleisradio korostaa, että tulevaisuuden digitaalisessa tiedonvälityksessä käytetään uusia menetelmiä, jotka poikkeavat perinteisestä mediasta, kuten televisiosta, radiosta ja verkkojulkaisuista. Kansallisten journalististen poikkeusten toimivuutta ja kehittämistarpeita tulisi myös siirtymäajan päätyttyä seurata ja tarkastella media-alan kehitys huomioiden.

10 Arkistointi

Useat kulttuuriperintöorganisaatiot kritisoivat lausunnoissaan sitä, että niiden toiminnan kannalta työryhmän mietintö on monin paikoin aukollinen ja sellaisenaan vaarantaisi monilta osin suomalaisten kulttuuriperintöorganisaatioiden toiminnan. Esimerkiksi Kansalliskirjasto huomauttaa, ettei työryhmän mietintö muun muassa lainkaan mainitse kirjastoja. Lausunnonantajat pitävät tärkeänä, että yleistä tietosuoja-

asetusta täydentävässä kansallisessa tietosuojalaissa huomioidaan suomalaisten kulttuuriperintöorganisaatioiden (arkistot, kirjastot, museot) toiminta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö painotti lausunnossaan, että arkistoinnista säädettyä on otettava huomioon, että tiedon tallentamisen kannalta yleisen edun mukaisen kansallisen kulttuuriperinnön kokonaisuuden yhdessä muodostavat muistiorganisaatiot ovat laaja ja heterogeeninen joukko. Henkilötietoja käsitellään yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa kirjastoissa, museoissa ja arkistoissa. Nämä toimijat edustavat kaikkia eri oikeushenkilömuotoja valtion viranomaisista yhdistyksiin, eikä näitä kattavasti koskevaa lainsäädäntöä ole toistaiseksi olemassa. Kulttuuriperintöorganisaatioiden tarpeiden mahdollinen huomioiminen sektorikohtaisessa lainsäädännössä ei olisi toimiva ratkaisu.

Lausunnonantajien mielestä tietosuojalakiin tulisi ensinnäkin sisällyttää yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia koskeva käsittelyperuste, joka huomioi asetuksen johdanto-osan 158 mukaisen käsityksen yleisen edun mukaisesta arkistoinnista, ja jossa viitataan tietosuojalaissa säädettäviin suojatoimiin. Lausunnonantajat toivoivat lakiin tarkennusta siitä, mitä tarkoitetaan ”yleisellä edulla” ja millaisten toimijoiden voidaan katsoa toteuttavan tällaista yleistä etua. Lisäksi termiä ”arkistointitarkoitus” pidettiin epämääräisenä ja rajoittavana.

Toiseksi lausunnonantajat pitivät säännönmukaisesti tarpeellisenä säännöstä tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan j kohdan mukaisesta erityisten tietoryhmien käsittelykieltoa koskevasta poikkeuksesta yleisen edun mukaisessa arkistoinnissa sekä vastaavasta poikkeuksesta koskien 10 artiklan mukaisia tietoja. Kulttuuriperintöorganisaatioiden toiminnan kannalta on olennaista käyttää asetuksen suoma liikkumavara erityisryhmien henkilötietojen käsittelemiseen. Esimerkiksi museoilla on paljon dokumentaatiota, jossa esiintyy erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja (esim. etninen tausta tai seksuaalinen suuntautuminen).

Lisäksi tietosuojalakiin tulisi sisällyttää ehdotettuun 33 §:ään sijoitettava tietosuoja-asetuksen 89 artiklan 3 mukaisten poikkeusten täytäntöönpano rekisteröityjen oikeuksista. Eräät lausunnonantajat (esim. opetus- ja kulttuuriministeriö) esittivät lausunnoissaan näiltä osin myös konkreettisia säännösehdotuksia. Tietosuojalakiin ehdotettiin myös lisättäväksi säännös kirjastojen, arkistojen ja museoiden oikeudesta julkaista henkilötietoja verkossa.

Oikeusrekisterikeskus yhtyi lausunnossaan työryhmän näkemykseen ja piti tarkoituksenmukaisena, että viranomaisia koskeva arkistolainsäädäntö yhteensovitetaan henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön ja tietosuoja-asetuksen vaatimusten kanssa niin, että ne ovat käsitteellisesti yhdenmukaisia.

11 Tutkimus ja tilastointi

Yleistä

Lausunnonantajat pitävät säännönmukaisesti tarpeellisena 31 ja 32 §:ssä ehdotettuja käsittelyperusteita ja poikkeuksia tutkimukseen ja tilastointiin liittyen. Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Kansaneläkelaitos, Nokia Oyj ja Tilastokeskus toteavat, että työryhmän linjaus, jonka mukaan kansallisesti tulisi hyödyntää tietosuoja-asetuksen mahdollistamat poikkeukset kun henkilötietoja käsitellään tieteellisiä ja historiallisia tutkimustarkoituksia sekä tilastollisia tarkoituksia varten, on perusteltu ja tarpeellinen. Myös Lääkäriliitto pitää lakiluonnoksen säännöksiä tieteellisestä ja historiallisesta tutkimuksesta oikeasuuntaisina.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa näkemyksensä, että Suomen ei tulisi asettaa tietosuoja-asetusta tai sen kansainvälistä tulkintaa tiukempia vaatimuksia tietojen käsittelylle. Sääntelyssä olisi sen mukaan otettava huomioon erityisesti sen yhteensopivuus muiden Pohjoismaiden kanssa. Työ- ja elinkeinoministeriö taas ehdottaa, että 31 ja 32 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa viitattaisiin asetuksen tieteellisen tutkimuksen määritelmään ja todettaisiin, että se kattaa esimerkiksi yksityisin varoin rahoitetun tutkimuksen. Tämä selventäisi kansalliseen lakiin otetun poikkeuksen soveltamisalaa. Määritelmää kuvataan kyllä yleisperusteluissa, mutta selkeyden vuoksi olisi tarpeen avata tieteellisen tutkimuksen määritelmä myös pykäläkohtaisissa perusteluissa.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Teknologiateollisuus ry ja tietosuojavaltuutetun toimisto katsovat lausunnoissaan, että mietinnössä ehdotettuja 31 §:n säännöksiä tulisi tarkentaa siten, että niiden nojalla olisi selkeästi mahdollista ryhtyä toimenpiteisiin ns. sattumalöydösten osalta (ks. asetuksen johdantolause 159). Tarkennus olisi tarpeen sen takaamiseksi, että tutkija voi ryhtyä jatkotoimiin, mikäli tutkimuksen yhteydessä paljastuu esimerkiksi rekisteröidyn edun kannalta jotakin merkityksellistä.

Tietosuojavaltuutetun toimisto toteaa näkemyksensä, että rajoitusperusteiden suojasäännöksiksi ehdotetut toimenpiteet tulisi siirtää henkilötietojen käsittelyä koskeviksi suojasäännöksiksi, jotta nyt ehdotetulla sääntelyllä säilytettäisiin mahdollisimman lähelle nykyinen oikeustila ja tutkimustoiminta voisi jatkua entisten, toimiviksi havaittujen periaatteiden mukaisesti. Jotta sääntely olisi myös muutoin johdonmukaista, tulisi ensin säätää käsittelyperusteista tieteellisen tutkimuksen ja tilastoinnin tarkoituksessa ja vasta sitten poikkeuksista rekisteröityjen oikeuksiin. Se toteaa myös, että asetuksen 89 artiklan 2 kohdassa viitataan samaisen artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin, asetukseen jo muutoinkin sisältyviin suojatoimiin. Näin ollen säännös vaikuttaisi olevan tarpeeton ja jopa tietosuoja-asetuksen sanamuodon vastainen. Kansallinen sääntely voisi näiltä osin vaarantaa harmonisointitarkoituksen ja yhteisen eurooppalaisen tutkimusalueen kehittymisen.

Valtiovarainministeriö ja Helsingin yliopisto toteavat, että tieteellistä tutkimustarkoitusta varten tapahtuvan tietojenkäsittelyn sääntelyn johdosta esityksellä on liittymä perustuslain 16 §:n 3 momentissa tarkoitettuun tieteen vapautta koskevaan sääntelyyn. Ne huomauttavat, että esityksen suhdetta mainittuun perustuslain säännökseen ei kuitenkaan ole arvioitu.

Poikkeuksiin liittyvät suoja- toimet

Ehdotetun tietosuojalain 32 §:ssä säädettäisiin pakollisesta vaikutustenarvioinnista tilanteessa, jossa käsitellään erityisiä tietoryhmiä tieteellisiä tai historiallisia tutkimustarkoituksia taikka tilastollisia tarkoituksia varten. Lisäksi vaikutustenarviointi pitäisi ehdotuksen mukaan toimittaa kirjallisesti tiedoksi tietosuojavirastolle 30 päivää ennen käsittelyyn ryhtymistä, jos käsittelyssä on tarpeen poiketa 31 §:n 1 ja 2 momentissa mainituista oikeuksista.

Lausunnoissa tuotiin esiin, että ehdotettu tietosuojalain 32 §:n 1 momentin 3 kohdan tuoma muutos kiristäisi nykyistä tieteellisessä tutkimuksessa sovellettua käytäntöä sekä lisäisi entisestään tieteelliseen tutkimukseen liittyvää byrokratiaa ja kustannuksia ja heikentäisi Suomen tieteellistä kilpailukykyä. Tietosuoja-asetus lähtee riskiperustaisesta lähestymistavasta, jonka mukaan rekisterinpitäjä itse arvioi henkilötietojen käsittelyyn sisältyvät riskit ja lähtökohtaisesti myös päättää itse 35 artiklan mukaisen tietosuoja koskevan vaikutustenarvioinnin tekemisestä. Asetuksen 35 artiklan 3 kohdan b alakohdan mukaan tietosuoja koskeva vaikutustenarviointi vaaditaan erityisesti tapauksissa joissa ns. arkaluonteisia taikka rikoksia tai rikkomuksia koskevia henkilötietoja käsitellään laajamittaisesti, joten tietosuoja-asetus sisältää usein jo itsessään vaatimuksen vaikutustenarvioinnin tekemiseksi. Kategorisista vaatimuksista luopumista puoltaa pyrkimys vähentää tarpeetonta hallinnollista taakkaa.

Edellä mainittujen näkökohtien vuoksi vaatimus 35 artiklan mukaisen tietosuoja koskevan vaikutustenarvioinnin tekemisestä ja tällaisen arvioinnin lähettämisestä valvontaviranomaiselle tulisi Lääketeollisuus ry:n, Helsingin yliopiston, Jyväskylän yliopiston, Asiakkuusmarkkinointiliitto ry:n, Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n, Aalto yliopiston, OP ryhmän ja Trafín mielestä poistaa ehdotetusta tietosuojalain 32 §:stä.

Tietosuojavaltuutetun toimisto toteaa niin ikään, että tietosuoja-asetuksen 35 artiklan mukainen velvoite tulisi hyvin todennäköisesti muutoinkin sovellettavaksi laajoissa tutkimushankkeissa, joiden yhteydessä käsitellään ns. arkaluonteisia tietoja 35 artiklan 3 kohdan b alakohdan nojalla. Näin ollen kyseistä ehtoa ei välttämättä voida sellaisenaan katsoa sellaiseksi lisäsuojatoimeksi, jota 9 artiklan 2 kohdan j alakohta edellyttää. Lisäksi pienemmissä, laadullisissa tutkimushankkeissa (esim. yhden tutkijan tutkimus, jossa kyse harvinaisesta sairaudesta ja kymmenestä tutkittavasta) ehdotettu ratkaisu lisäisi kohtuuttomasti yksittäisen tutkijan hallinnollista taakkaa, kun

vaikutustenarviointivelvollisuutta ei välttämättä tietosuoja-asetuksen nojalla muutoin olisi.

Tilastokeskus pitää lakiehdotuksen 31 §:n 2 momentissa säädettäväksi ehdotettuja lisäedellytyksiä tilastoinnin osalta kannatettavina. Poikettaessa rekisteröidyn oikeuksista tai rekisterinpitäjän velvollisuuksista tulisi kansallisessa lainsäädännössä olla riittävät suojoimet rekisteröityjen oikeuksien suojaamiseksi. Se kannattaa myös 32 §:ssä edellytettyä tietosuoja-asetuksen 35 artiklan mukaisen tietosuojaa koskevan vaikutustenarvioinnin tekemistä.

Tietosuojavaltuutetun toimisto kiinnittää huomiota tietosuojalain suojasäännökseen, jossa edellytetään, että ”henkilötietoja käytetään ja luovutetaan vain historiallista tai tieteellistä tutkimusta taikka muuta yhteensopivaa tarkoitusta varten sekä muutoinkin toimitaan niin, että tiettyä henkilöä koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille”. Sana ”luovutetaan” tulisi sen näkemyksen mukaan poistaa, koska säännös koskee rekisteritutkimuksia, joihin tiedot saadaan yksittäisiä tutkimuksia varten myönnettyillä tutkimusluvilla. Tutkimusluvut ja niihin liitetyt ehdot sekä salassapitosäännökset rajoittavat tällaisten henkilötietojen edelleen luovutusta, eikä näin ollen tutkimusrekisterin rekisterinpitäjällä ole itsenäistä määräysvaltaa päättää tietojen edelleen luovuttamisesta. Edelleen luovuttaminen ja käsittely toisessa tutkimuksessa on mahdollista vain toimivaltaisen lupaviranomaisen uudella luvalla. Nyt ehdotetussa muodossa termi ”luovutus” korostuu ja se voi antaa virheellisen kuvan tutkimusrekisterin tietojen tosiasiallisista edelleen luovutusmahdollisuuksista ja luoda riskin tutkijan oikeusturvalle sekä tutkittavan oikeussuojalle.

Väestörekisterikeskus pitää osin harhaanjohtavana 31 §:n 1 momentin 3 kohdan sanamuotoa, jonka mukaan tietojen ei tule paljastua ”ulkopuolisille”. Vaikka muotoilu on sinänsä pätevä, voisi yksityiskohtaisissa perusteluissa selventää, että ulkopuolinen voi joissakin tapauksissa tarkoittaa myös henkilöä itseään tai tämän läheisiä. Näin on myös esimerkiksi silloin, kun ns. arkaluonteisia tietoja käsitellään tavalla, joka saattaa vaarantaa henkilöiden yksityiselämän suoja näiden lähipiirissä.

12 Muut kommentit

Suhde julkisuuslakiin

Vaikka työryhmä ei lopulta päätenyt ehdottamaan muutoksia viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin (621/1999, ’julkisuuslaki’), kommentoivat useat lausunnonantajat silti mietinnön osana ollutta julkisuuslain muutoksia arvioinutta liitettä. Suurin osa näistä lausunnonantajista (Helsingin kaupunki, liikenne- ja viestintäministeriö, Kuntaliitto, Maaseutuvirasto, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Suomen Asiakastieto Oy, Aalto yliopisto, Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry, Suomen yliopistokirjastojen neuvosto, Trafi, Väestörekisterikeskus,

Kilpailu- ja kuluttajavirasto, valtiovarainministeriö, sisäministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö) katsoi, että tietosuojalain säätämisen yhteydessä olisi välttämätöntä tehdä muutoksia myös julkisuuslakiin. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia ja Väestörekisterikeskus myös yhtyivät pääosin mietinnön liitteenä olleeseen vähemmistön kantaan.

Tietosuojalakehdotuksen sisältämää informatiivista viittausta julkisuuslakiin pidettiin yleisesti ottaen tarpeellisena. Korkein hallinto-oikeus kuitenkin huomautti, että nykytila tulee joka tapauksessa muuttumaan, sillä julkisuuslain 16 §:n 3 momentin viittaus koskee jatkossa tietosuoja-asetuksen mukaista oikeutta tallettaa ja käyttää henkilötietoja.

Valtiovarainministeriö katsoi, että rikkomuksesta ilmoittavan henkilön henkilöllisyyteen liittyvä salassapitosäännös (ehdotetun 20 §:n 2 momentti) tulisi sisällyttää osaksi julkisuuslain 24 §:n salassapitosäännöksiä. Jos ehdotetun 20 §:n 3 momenttia pidetään tarpeellisena, tulisi asiasta säätää tietosuojalain sijaan julkisuuslaissa myös Helsingin hallinto-oikeuden mukaan.

Rajoitukset rekisteröidyn oikeuksiin

Tietosuoja-asetuksen 23 artiklassa sallitaan rekisteröidyn oikeuksien rajoittaminen kansallisella lailla. Mietinnössä esitetyn kannan mukaan yleisistä rajoituksista 12–22 artiklojen mukaisiin rekisteröidyn oikeuksiin ei ole kuitenkaan mahdollista säätää yleislaissa johtuen 23 artiklassa säädetyistä vaatimuksesta sääntelyn yksiselitteisyydestä ja tarkkarajaisuudesta.

Puolustusministeriön, tietosuojavaikuttetun toimiston, Väestörekisterikeskuksen ja sisäministeriön näkemyksen mukaan voimassa olevan henkilötietolain 27 §:ää vastaava rajoitussäännös olisi kuitenkin tärkeää sisällyttää myös uuteen tietosuojalakiin. Yleisen rekisteröidyn oikeuksien rajoittamista koskevan säännöksen puuttuminen johtaisi tarpeeseen säätää rajoitusperusteista erikseen sektorikohtaisessa lainsäädännössä, mikä voisi johtaa suureen määrään uutta ja muuten tarpeetonta erityissääntelyä. TATTI-työryhmän työssä on nimenomaisesti kiinnitetty huomiota tarpeettoman suureen henkilötietojen käsittelyä koskevan erityislainsäädännön määrään. Tietosuoja-asetuksen 23 artiklan vaatimus rajoitusten täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta asettaa sisällöllisiä vaatimuksia yleiselle rajoitussäännökselle, mutta ei näiden lausunnonantajien mielestä kuitenkaan estä sellaisen säätämistä.

Soveltaminen kuolleisiin henkilöihin

Mietinnössä ehdotetaan, ettei yleistä tietosuoja-asetusta kansallisesti laajennettaisi sovellettavaksi kuolleiden henkilöiden henkilötietojen käsittelyyn. Perusteltuna ja tärkeänä linjausta pitivät CSC-Tieteen tietotekniikan keskus Oy, Kansallisgalleria ja Museovirasto. Sen sijaan Itä-Suomen yliopisto ja Tilastokeskus pitivät puutteena sitä,

että kuolleen henkilön elinaikana kerättyjen tietojen käsittelystä ei ole ehdotettu säänneltäväksi mitään. Esimerkiksi henkilötietojen urkinta on voinut kohdistua myös kuolleen henkilön elinaikana kerättyihin tietoihin. Myös sisäministeriön mielestä tulisi vielä harkita, olisiko kuolleiden henkilötietojen suojasta säädettävä edes joiltain osin.

Siirtymäsäännökset

Tietosuojavaltuutetun toimisto toteaa, että ehdotuksen perustella epäselväksi jää, mitä tapahtuu tietosuojavaltuutetun toimistossa vireillä oleville asioille lain tullessa voimaan. Se toivoo, että jatkotyössä selvitetään, mitkä asiaryhmät jäävät käsiteltäväksi ja mitkä raukeavat. Korkeimman hallinto-oikeuden mielestä muutoksenhakutuomioistuimille tulisi jättää harkintavaltaa sen suhteen, miten niissä vireillä olevat tietosuoja-asiat ratkaistaan.

Mietinnössä ehdotetaan, että tietosuojalautakunnan myöntämien lupien voimassaolo päättyisi lain tullessa voimaan. Useat yksityisen sektorin edustajat (Asiakkuusmarkkinointiliitto ry, OP Ryhmä, Finanssiala ry, Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom, Finnet-liitto ry, Suomen Asiakastieto Oy) toteavat lausunnoissaan, että on välttämätöntä käynnistää pikaisesti jatkotyö sen varmistamiseksi, että mietinnössä viitattujen tietosuojalautakunnan lupien mukaiset käsittelytoimet (esim. teleoperaattoreiden ja luottolaitosten maksuhäiriö- ja väärinkäytösrekisterin ylläpito) voisivat jatkua uuden kansallisen sektorisääntelyn turvin.

Esityksen vaikutukset

Eräät lausunnonantajat pitivät puutteena sitä, että mietinnöstä puuttuu kattava kokonaisuudistuksen taloudellisten vaikutusten selvitys. Mietinnössä lähdetään siitä, että tietosuojalakia koskeva esitys ei itsessään aiheuta merkittäviä taloudellisia vaikutuksia, vaan ne seuraavat pääosin suoraan tietosuoja-asetuksesta. Myöskään itse tietosuoja-asetuksen vaikutuksia ei selvitetä tai selitetä tarkemmin. Sääntelymekanismi tarkoittaa, ettei ehdotetusta lainsäädännöstä yhteiskunnan eri sektoreille aiheutuvia kokonaisvaikutuksia arvioida missään, jolloin niihin ei myöskään ole mahdollisuutta varautua esimerkiksi valtion ja kuntien talousarviomenettelyssä. Valtiovarainministeriön ja Kuntaliiton mukaan esitykseen olisi tullut sisällyttää edes perustuvanlaatuinen kuvaus asetuksen ja tietosuojalain yhdistetyistä taloudellisista vaikutuksista.

Valtiovarainministeriö lisäksi toteaa, että valvontaviranomaisen resurssitarpeita tulisi arvioida kattavammin ja yksityiskohtaisemmin tehtävittäin. Tältä osin olisi myös arvioitava mahdollisuus sopeuttaa ja hyödyntää olemassa olevia resursseja, eikä ensisijaisesti ehdottaa uusia resursseja.

Eräät yksityisen sektorin lausunnonantajat huomauttavat, että tietosuoja-asetuksen voimaantulo ja sen mukanaan tuomiin uusiin velvollisuuksiin varautuminen, mukaan lukien vanhojen järjestelmien saattaminen lain mukaisiksi ja prosessien päivittäminen, on yrityksille erittäin merkittävä kustannus, joka tulisi tuoda selvemmin esille yritysvaikutuksia koskevassa osiossa. Koska tietosuoja-asetusta sovelletaan laaja-alaisesti kaikkeen henkilötietojen käsittelyyn toimialasta riippumatta, ovat vaikutuksen senkin vuoksi erittäin suuret. Esimerkiksi OP Ryhmä katsoo, että mietinnön sisältämä kirjaus yritysvaikutusten vähäisyydestä antaa väärän mielikuvan siitä, ettei tietosuoja-asetuksella ja sen saattamisella osaksi kansallista lainsäädäntöä olisi merkittäviä vaikutuksia yritykselle.

Helsingin hallinto-oikeus taas toteaa, että johtopäätös, jonka mukaan tietosuoja-asetus voi vaikuttaa asiamääriin jossain määrin valvontaviranomaisen toimivallan laajenemisen ja valituskelpoisten päätösten mahdollisen lisääntymisen vuoksi, mutta että vaikutus ei todennäköisesti ole merkittävä, ei perustu mihinkään. Se korostaa, että tuomioistuineläytöksen kehysbudjetointi on erittäin tiukka, ja nyt kyseessä olevat tietosuoja-asiat tulevat EU-oikeudellisen ulottuvuutensa vuoksi varmasti olemaan laadullisesti vaativia lainkäyttöasioita hallinto-oikeuksissa.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja lapsiasiavaltuutettu huomauttavat, että työryhmä ei ole tehnyt lapsivaikutusten arviointia mietinnössä. Ne korostavat, että lapsia koskevissa ja heihin vaikuttavissa asioissa tulisi tehdä lapsivaikutusten arviointi, jotta lapsen etu voidaan ensisijaisena harkintaperusteena ottaa huomioon päätöksenteossa.

Liite 1: Lausuntopyynnön jakelu

Lausuntoa pyydettiin seuraavilta tahoilta:

Akava

Alma media Oyj

Suomen Asianajajaliitto

Eduskunnan oikeusasiamies

Eduskunta

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

Finanssialan keskusliitto

Helsingin hallinto-oikeus

Hämeenlinnan hallinto-oikeus

Itä-Suomen hallinto-oikeus

Suomen Journalistiliitto

Juridiska Föreningen i Finland r.f.

Kansallinen Audiovisuaalinen Instituutti

Kansallisarkisto

Kansaneläkelaitos

Keskuskauppakamari

Korkein hallinto-oikeus

Kuluttajaliitto– Konsumentförbundet ry

Kuntaliitto

Suomen Lakimiesliitto

Lapsiasiavaltuutetun toimisto

Lastensuojelun Keskusliitto

Liikenne- ja viestintäministeriö

Maa- ja metsätalousministeriö

Mannerheimin lastensuojeluliitto

Medialiitto

Mtv oy

Oikeuskansleri

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Pohjois-Suomen hallinto-oikeus

Puolustusministeriö

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK

Sanoma Media Finland Oy
Sisäministeriö
Sosiaali- ja terveysministeriö
STTK
Suomen Akatemia
Suomen Yrittäjät
Tekes
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos
Tietosuojavaltuutettu
Tilastokeskus
Trafi
Turun hallinto-oikeus
Työ- ja elinkeinoministeriö
Ulkoministeriö
Vaasan hallinto-oikeus
Valtiovarainministeriö
VATT
Viestintävirasto
Valtioneuvoston kanslia
Väestörekisterikeskus
Yleisradio oy
Ympäristöministeriö
Ålands förvaltningsdomstol

Liite 2: Lausunnonantajat

Lausunnon antoivat seuraavat tahot:

Aalto yliopisto
Akava ry
Alma Media Oyj
Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry
Asiakkuusmarkkinointiliitto ry
CSC - Tieteen tietotekniikan keskus Oy
Eduskunnan kanslia
Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
Effi ry
Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry
Elinkeinoelämän keskusliitto EK
Elintarviketurvallisuusvirasto Evira
Eläketurvakeskus
Finanssiala ry
Finnet-liitto ry
Helsingin hallinto-oikeus
Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia
Helsingin kaupunki, kulttuuri ja vapaa-aika / Kaupunginmuseo
Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä
Helsingin yliopisto
Hämeenlinnan hallinto-oikeus
Itä-Suomen hallinto-oikeus
Itä-Suomen yliopisto
Jyväskylän yliopisto
Kansallinen audiovisuaalinen instituutti
Kansallisarkisto
Kansallisgalleria
Kansalliskirjasto
Kansaneläkelaitos
Keskuskauppakamari
Kilpailu- ja kuluttajavirasto
Kirkkohallitus
Korkein hallinto-oikeus
Kuluttajaliitto - Konsumentförbundet ry
Kuopion museokeskus
Lapsiasiavaltuutettu

Lastensuojelun Keskusliitto
Liikenne- ja viestintäministeriö
Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi
Lääketeollisuus ry
Maa- ja metsätalousministeriö
Maaseutuvirasto
Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry
Medialiitto ry
Museoalan ammattiliitto MAL ry
Museovirasto
Musiikkiarkisto
Nets Oy
Nokia Oyj
Oikeuskanslerinvirasto
Oikeusrekisterikeskus
Open Knowledge Finland
Opetus- ja kulttuuriministeriö
OP-ryhmä
Patentti- ja rekisterihallitus
Patria Oyj
Pelastakaa Lapset ry
Pohjois-Suomen hallinto-oikeus
Puolustusministeriö
Rakli
Saamelaismuseosäätiö
Sanoma Media Finland Oy
Sisäministeriö
Sosiaali- ja terveysministeriö
STTK
Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
Suomen Asiakastieto Oy
Suomen Asianajajaliitto
Suomen Journalistiliitto ry
Suomen Kiinteistöliitto ry
Suomen Kuntaliitto
Suomen Lakimiesliitto - Finlands Jurisförbund ry
Suomen Lääkäriliitto - Finlands Läkarförbund
Suomen museoliitto ry
Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry
Suomen tieteellinen kirjastoseura
Suomen Tilajavastuu Oy

Suomen valokuvataiteen museo
Suomen yliopistokirjastojen neuvosto
Suomen Yrittäjät ry
Svenska litteratursällskapet i Finland
Tekes
Teknologiateollisuus ry
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
Tieto Oyj
Tietoarkisto
Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto (FiCom)
Tietosuojavaltuutetun toimisto
Tilastokeskus
TUKIJA
Tulli
Turun hallinto-oikeus
Tutkimuksen tuen ja hallinnon verkosto -TUHA
Työ- ja elinkeinoministeriö
Työeläkevakuuttajat TELA ry
Työväenmuseo Werstas
Ulkoministeriö
Valtiovarainministeriö
Vapaa-ajattelijain liitto ry
VATT
Viestintävirasto
Väestörekisterikeskus
Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, Tampereen yliopisto
Yksityiset keskusarkistot ry
Yleisradio